

צ. דקדק שלא להוציא העצמות של הדגים מפיו בידו אלא פלמן על הארץ קסד.

צא. בגמר אכילתו חתך השיריים לחתיכות קטנות וחילק, והתחיל מבניו והמסובין מצד ימין ואח"כ מצד שמאל ולכל הקהל העומדים בשורה לקבל שיריים, וכן חילק שיריים מכל המאכלים (חוץ מהבשר) והיה לו בזה עבודה מיוחדת ובפרט בחלוקת שיריים מן הדגים, כאשר יסופר להלן בעז"ה קסה.

צב. לאחר חלוקת הדגים נטל ידיו קסו במעט מים קסו, מוג מעט יין-שרף בכוס

בארית יצחק

צדקה, ולוקח בו את הגמרא ללמוד וע"ז אני מברך ענט"י, וכן שאר מצוות, אבל המזלג הזה עשה נכרי מגושם וכו', — ומני אז החל גם המהר"ם א"ש להתנהג כן.

קסד) עי' לקמן (סי' כ"ו סעיף י"ג).

קסה) ראה להלן (סעיפים ק"א-ק"ג, ובהערות).

קסו) בשו"ע או"ח (סעיף קע"ג סעיף ב'): בין בשר לדגים חובה ליטול, משום שקשה לדבר אחר וחמירא סכנתא מאיסורא (כי סכנה לאכול בשר ודגים ביחד). וכן מוסיף ביו"ד (סי' קט"ז ס"ב): צריך ליזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד, מפני שקשה לצרעת. אולם הרמ"א שם ביו"ד כתב: וי"א דאין לחוש לזה רק כשמבשלם יחד ואוכלן, אבל לאוכלן זה אחר זה אין לחוש. ובמג"א (סי' קע"ג סק"א) כתב דאפשר דבזמן הזה אין בו סכנה כל כך, דחזינן כמה דברים המוזכרים בגמ' שהם סכנה לרו"ר ושאר דברים, והאידנא אינו מזיק, דנשתנו הטבעיות, וגם הכל לפי טבע הארצות. ועי' מה שהבאנו בחלק א' (סי' י"ח הערה ל"א) בשם כמה צדיקים ראפשיץ צאנו שינאווא ועוד שהקילו בזה, אך צדיקי בית סיגעט נכדי בעל הישמח משה חששו לזה.

ומחמת כן הי' מקפיד רבינו שהמסובין על שלחנו לא יטלו במים אמצעים משום יוהרא ורק לעצמו החמיר בזה, וכדעת המג"א.

קסז) עי' עוד בזה בחלק א' (סימן י"ח סעיף כ"א), ומה שהקפיד שלא ליגע בידיו

בכלי התחתון ששופכין בה, עיי"ש.

וסירב לקבל המזלג, וסיפר שגם חותנו הק' דקדק ע"ז.

וכתב בשלה"ק (שער האותיות, ד"ה מלבד זה) שהידים אשר אוחו בהם המאכל והמשקה הם רומזים על התורה והעבודה וכו'.

ובס' דרכי הישר והטוב (דף כ"ג) הביא שסיפר הרה"ק מליסקא זי"ע שפע"א נודמן הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע אצל הרה"ק בעל ישמח משה זי"ע והיו יושבין בסעודה, ונטל הגה"ק הישמח משה את המזלג ורצה לקחת בו את הבשר, ואמר לו הרה"ק מזידיטשוב "איהעלער רב, שטעקט דען ניכט מעהר קדושה אין די עשר אצבעות ווי אין דעם מתכות" (רב של איהעל! האם אין נמצא יותר קדושה בעשר האצבעות מאשר במתכת הזה?!) והניח הגה"ק מאוהעל את המזלג ולקח את הבשר בידו. ¹²³⁴⁵⁶⁷ח"ח

ובס' הליכות חיים (מנהגי שבת קודש, דף ס"ב) הביא מקור לזה מדברי רבינו חננאל (ב"מ דף כה: בשורה התחתונה) פי' הימנע, כלי שיש בו שני ראשים כגון המזלג שיש לו ג' שינים ודרך בני יון להחזיק חתיכת הבשר ולחתוך עם הסכין ולאכול, ונטל זה שחתך ונתנו לתוך פיו, ואין ידיו נוגעות בבשר כלל מפני הזוהמא וכו', עכ"ל הר"ח. ומביא שם באריכות עובדא שהסביר מרן הדברי חיים את נימוקו להגאון המהר"ם א"ש, מה שאוכל בידיו ולא במזלג, כי כאשר יצר השי"ת היד הזאת בתבנית הזאת וכו' וביד זו מניח אני תפילין בכל יום ומחלק בו

קטן וטבל בו פרוסת חלה קסח ואכל, ואח"כ שתה קצת יי"ש ובירך לחיים והקהל ענה לעומתו לחיים טובים ולשלום, ושתה עוד מעט.

צג. לא שתה מים בסעודתו לאחר שאכל הדגים, אלא לאחר אכילת הבשר קסט (הגם שקידש בליל שבת בשעה מאוחרת ובפרט בימות הקיץ ששרר חום כבד, אעפ"כ לא שתה כלום רק כנ"ל).

צד. סדר הזמירות: אחר הדגים החל לומר "כל מקדש" [ואמר הנוסח: כל שומר שבת קודש קדש כדת מחללו], זמר "מנוחה ושמחה" (אחר המרק), "מה ידידות" (אחר הבשר), "יום שבת קודש" (אחר הצימקס), ולאחר שתיית לחיים המשיך

בארית יצחק

ובענין הברכה על יי"ש בסעודה, הנה בליל שב"ק פשוט דא"צ דהא יין פוטר כל מיני משקין, אלא אפילו בסעודת היום שג"כ נהוג לטבול החלה ביי"ש ואח"כ לשתות, והרי איכא הפסק מהקידוש לסעודה (והגם ששתה יין בסעודת היום, שתאו לאחר ששתה כבר יי"ש) — מבואר בט"ז (ס"ס קע"ז) ובמחצית השקל (שם סק"ה) דמה שטובלים העולם פת ביי"ש כדי להוציא נפשם מפלוגתא, מן הנכון לשתות קודם הסעודה פחות מכשיעור, עיי"ש טעמו. וי"ל דדבריו אמורים דוקא באופן ששותה הרבה כדי לפתוח תאוות המאכל או לקינוח סעודה, אבל בכה"ג ששותים מעט מזעיר וגם מטבל בפת הרי בטיל היי"ש להפת ונעשה טפל לו, ולכן לא חש רבינו לזה (כך ביאר הגה"צ רבי ישראל חיים שליט"א בן כ"ק רבינו זי"ע, רב דקהילתנו הק'). ועי' עוד בחלק א' (סימן י"ח הערה ע"ג).

קסט עי' להלן (הערה קפ"ז) בשם הרמב"ם שלא לשתות מים בתוך הסעודה וכו'.

פ"א ראה רבינו בסעודת פסח-שני שאחד מן המסובים שתה מייסודה לאחר אכילת דגים. הוכיחו רבינו ואמר: וכי אינך יודע שאין שותים מים אחר דגים?!

קע וז"ל בהגהות מהרצ"א על זוה"ק פ' יתרו: מאן דאדכר לשבת צריך לקדשא ליה. דכפי הנראה כשאומר ומזכיר שבת צריך לומר קודש.

ובשלה"ט (קאמארנא, סי' רע"ג ס"א) וז"ל: יש לזהר מאד במים אמצעיים כי יש בהן סוד נפלא וכו' אבל אשכנזים דרכן לאכול בכף ומזלג אין נוהגין ליטול אמצעיים בין תבשיל לתבשיל.

רבינו לא חשש משום הפסק נטילה בין דגים ליי"ש, כיש מקפידין (עי' דחור"ש אות שצ"ו); וראה בס' מבואר ועד צאתו שיישב המנהג.

קסח כמובא בשו"ע יו"ד שם וז"ל: ויאכל פת שרוי בינתיים, כדי לרחוץ פיו. וברמ"א שם כתב: ומ"מ יש לאכול דבר ביניהם ולשתות דהוי קינוח והדחה. ובחכמת אדם (כלל ס"ח סוף ס"א) כתב: ויש נוהגין לרחוץ ידיהם בין בשר לדגים, אבל אין מן הצורך, ומ"מ ישתה דבר ביניהם שלא לאכלו יחד. ומאידך כ' בחידושי רעק"א (יו"ד סי' קט"ז ס"ח) דלפי דברי התוס' (מ"ק יא.) אין לשתות מים אחר דגים דהוי סכנה, ואולי משו"ה נהגו לשתות יי"ש.

ובאופן הקינוח והדחה, כתב הטור (שם): והקינוח הוא, ילעוס פת ויקנח בו פיו יפה כו' ואח"כ ידיח פיו ביין או במים, ע"ע בפמ"ג (סי' פ"ט, סק"א), דאפשר לקיימו ע"י אכילת פת שרוי במשקה. ובדרכ"ת (שם סק"א) בשם של"ה כ' שטוב להפסיק במשקה אשר ישתה כי היכא דלא לגעו יחד באיצטומכא שהיא כמבשל, ע"כ.